

Π.3.2.1 *Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη*

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Γυμνασίου

Τίτλος:

«Αχ, αυτή η τηλεόραση!...»

Μελετώντας τις αναπαραστάσεις της τηλεόρασης στα κείμενα»

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΒΕΚΡΗΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
Θεσσαλονίκη 2014**

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σεναρία και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Αχ, αυτή η τηλεόραση!... Μελετώντας τις αναπαραστάσεις της τηλεόρασης στα κείμενα

Δημιουργός

Λευτέρης Βεκρής

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

(Προτεινόμενη) Τάξη

Β΄ Γυμνασίου

Χρονολογία

Ιούλιος 2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

6η ενότητα: «Παρακολουθώ, ενημερώνομαι και ψυχαγωγούμαι από διάφορες πηγές».

1η ενότητα, Β΄ μέρος: «Το υποκείμενο».

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

6 διδακτικές ώρες

Χώρος

Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής, σχολική βιβλιοθήκη.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή¹

Το σενάριο προϋποθέτει:

¹ Οι όροι χρησιμοποιούνται για τη δήλωση του ρόλου σε μια «άφυλη» διάσταση.

- Τη χρήση ψηφιακού πίνακα για την καλύτερη απεικόνιση της δομής των κειμένων.
- Εξοικείωση εκπαιδευτικού και μαθητών με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο.
- Εργαστήριο πληροφορικής.
- Εξοικείωση με προγράμματα διαγραμματικής απεικόνισης ή νοητικών χαρτών, όπως [Thinkbuzan](#) imindmap ή bubble diagrams.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

-

Το σενάριο αντλεί

1) Μ.Α.Κ. Halliday. 1999. «Γλώσσα και η αναμόρφωση της ανθρώπινης εμπειρίας».

Γλωσσικός υπολογιστής. Τχ.1. (Προσαρμογή στα ελληνικά: Χριστίνα Λύκου).

<http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/default.htm>. (ημ.πρόσβασης 30-06-2014)

2) Λύκου Χριστίνα. 2000. «Η συστημική λειτουργική γραμματική του Μ.Α.Κ. Halliday». *Γλωσσικός Υπολογιστής*. Τχ.2.

<http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/default.htm>. (ημ.πρόσβασης 30-06-2014).

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με το συγκεκριμένο σενάριο υπηρετείται ο σκοπός της συνειδητοποίησης των συλλογικών αναπαραστάσεων σχετικά με την Τηλεόραση· να έρθουν σε επαφή οι μαθητές με κείμενα επιστημονικά, δημοσιογραφικά κ.ά, με τα οποία θα μελετήσουν τις κοινωνικές αναπαραστάσεις της τηλεόρασης ως μέσου μαζικής επικοινωνίας.

Για τον σκοπό αυτό θα αναζητηθούν στον κυβερνοχώρο από μαθητές ή θα δοθούν από τον διδάσκοντα ως έναυσμα κείμενα με τα οποία «κατασκευάζονται» σημειωτικά και αναπαρίστανται οι εμπειρίες των συγγραφέων σχετικά με την

τηλεόραση. Στο πλαίσιο της ίδιας διερεύνησης θα προσεγγισθούν και οι γλωσσικές, λεξικογραμματικές επιλογές των συντακτών των κειμένων, ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν επίγνωση των διαδικασιών με τις οποίες «κατασκευάζονται» τα κείμενα ως σημειωτικά συστήματα.

Ως μέσο για την παραπάνω προσέγγιση θα αξιοποιηθούν οι βασικές δομές της πρότασης: Υποκείμενο-Ρήμα-Αντικείμενο, Υποκείμενο-Ρήμα-Κατηγορούμενο και Υποκείμενο-Ρήμα (αμετάβατο), στον βαθμό που θα τους βοηθήσει να αντιληφθούν τους μετέχοντες (ουσιαστικά) και τις διαδικασίες (ρηματικές φράσεις). Στις δομές αυτές οι μαθητές θα αναχθούν μέσω της ανάλυσης των κειμένων προσπαθώντας να απλοποιήσουν το νόημα των κειμένων και να αποδώσουν με απλές προτάσεις το νόημα που μεταβιβάζεται μέσω των συγκεκριμένων κειμένων. Συγχρόνως, οι μαθητές θα υποστηριχθούν να συνειδητοποιήσουν πώς αυτές οι δομές του λόγου σχετίζονται με τις σημασίες του κειμένου. Στη συνέχεια, θα εκτιμήσουν και θα ερμηνεύσουν τις συγκεκριμένες αναπαραστάσεις με βάση και τις δικές τους εμπειρίες και θα τις προσεγγίσουν κριτικά: θα συμφωνήσουν, θα διαφωνήσουν, θα ταυτισθούν ή θα διαφοροποιηθούν. Τέλος, θα κληθούν να παραγάγουν τα δικά τους κείμενα για την τηλεόραση, με τα οποία θα αποτυπώνουν τις δικές τους απόψεις και θέσεις.

Σκοπός είναι να αξιοποιηθεί η συστημική λειτουργική προσέγγιση στη διδακτική της γλώσσας, ώστε να βοηθηθεί ο/η μαθητής/τρια, εκτός από τη γνώση και κατανόηση των δομολειτουργικών στοιχείων της γλώσσας, στην κατανόηση των τρόπων, με τους οποίους συστηματικά αξιοποιούνται γλωσσικά σχήματα για την «κατασκευή του κοινωνικού κόσμου» (Λύκου 2000: 69). Άλλωστε, η γλώσσα αποτελεί το κύριο μέσο με το οποίο εκφράζονται και εμπεδώνονται τόσο οι πρακτικές γραμματισμού όσο και οι εξουσιαστικοί μηχανισμοί (Barton 1994: 53-68· Giroux 1987: 8).

Στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού η παραπάνω προσέγγιση αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επίτευξη του στόχου της χειραφέτησης και την κοινωνική πρόοδο, που είναι και βασικοί στόχοι της εκπαίδευσης.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

1. Γλωσσοεκπαιδευτική προσέγγιση

Το συγκεκριμένο σενάριο βασίζεται στη Συστημική Λειτουργική Γραμματική (Σ.Λ.Γ.) του M.A.K. Halliday, σύμφωνα με την οποία η γραμματική προσέγγιση της γλώσσας στηρίζεται στην κοινωνική θεώρηση της γλώσσας. Με τη γλώσσα «κατασκευάζουμε» νοήματα και ανταλλάσσουμε νοήματα μεταξύ μας για να γνωρίσουμε και να κατανοήσουμε τον κόσμο, τον εαυτό μας, τους άλλους και τις σχέσεις μας με τους άλλους. Η χρήση της γλώσσας είναι επικοινωνιακή και η διδασκαλία της, σύμφωνα με την Σ.Λ.Γ., πρέπει να στηρίζεται σε πραγματικές επικοινωνιακές περιστάσεις μέσω των οποίων γεννώνται οι σημασίες της γλώσσας.

Στη Σ.Λ.Γ. οι σημασίες, το σημασιολογικό επίπεδο, είναι στο κέντρο του ενδιαφέροντος και στη συνέχεια, ο τρόπος με τον οποίο πραγματώνονται στο λεξικογραμματικό επίπεδο. Το κείμενο αποτελεί τη βασική σημασιολογική μονάδα, στην οποία οργανώνονται τα επιμέρους νοήματα, και αντιμετωπίζεται εντός των κοινωνικών του συμφραζομένων. Το κείμενο αποτελεί ένα δυναμικό σύνολο νοημάτων που προσδιορίζεται από το κοινωνικοπολιτιστικό συγκείμενο, αλλά και αυτό, με τη σειρά του, προσδιορίζει την κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα, αναπαράγοντας ή μετασχηματίζοντας νοήματα. Τα νοήματα, οι σημασίες του κειμένου πραγματώνονται μέσω συγκεκριμένων γλωσσικών επιλογών που κάνουν οι χρήστες της γλώσσας, συνειδητά ή όχι. Οι σημασίες είναι άρρηκτα δεμένες με λέξεις και δομές, με γραμματικά συστήματα της γλώσσας (π.χ. ενεργητική – παθητική σύνταξη, χρήση πληθυντικού ή ενικού αριθμού, απρόσωπη – προσωπική σύνταξη κ.λπ.) με τα οποία οι σημασίες γίνονται λέξεις και δομές (wording). Τέλος, στο φωνολογικό επίπεδο, οι λέξεις γίνονται ηχητικά ή γραφηματικά σύμβολα.

Σύμφωνα με τη Σ.Λ.Γ. διακρίνονται σε κάθε πρόταση τρεις λειτουργίες: α) η (ανα)παραστατική λειτουργία (ideational function), με την οποία κάθε χρήστης της

γλώσσας αναπαριστά τις εμπειρίες του σύμφωνα με τη δική του οπτική, β) η διαπροσωπική (interpersonal function), με την οποία ο χρήστης της γλώσσας διαμορφώνει τις σχέσεις του με τους άλλους που μετέχουν στην επικοινωνιακή περίπτωση και γ) η κειμενική (textual function), με την οποία ο χρήστης της γλώσσας οργανώνει τις πληροφορίες σε κείμενα του γραπτού ή προφορικού λόγου. Οι παραπάνω λειτουργίες συνυπάρχουν και συλλειτουργούν στο κείμενο αλλά για λόγους παιδαγωγικής οικονομίας στη διδακτική πράξη αξιοποιείται η μία από αυτές κάθε φορά.

Στο συγκεκριμένο σενάριο θα δοθεί έμφαση στην αναπαραστατική λειτουργία της πρότασης και στο σύστημα της μεταβιβαστικότητας (transitivity), στους δράστες/μετέχοντες (ουσιαστικά), στις διαδικασίες (ρήματα) και στα καταστασιακά στοιχεία (προθετικές φράσεις δηλωτικές επιρρηματικών σημασιών).

Με την εν λόγω προσέγγιση αναμένεται οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί να έχουν περισσότερες δυνατότητες προσέγγισης του νοήματος του κειμένου και αξιοποίησής του· περισσότερες από όσες θα είχαν με την παραδοσιακή προσέγγιση του υποκειμένου στο πλαίσιο της σχολικής γραμματικής, με την οποία επιτυγχάνεται η απεικόνιση της δομής της πρότασης, χωρίς όμως αυτό να βοηθάει στη συνεκτική πολυεπίπεδη επικοινωνιακή προσέγγιση του κειμένου.

Με την αξιοποίηση της Σ.Λ.Γ. οι μαθητές μπορούν να γίνονται σχεδιαστές των κειμένων τους και να αντιμετωπίζουν κάθε φορά το συνταγμένο ή το προς σύνταξη κείμενο ως ένα προς επίλυση πρόβλημα, στο οποίο κύριο ζητούμενο είναι ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο πραγματώνονται, ή θα πραγματωθούν, οι λειτουργίες που παραπάνω αναφέρθηκαν. Επιπλέον, οι μαθητές μπορούν να επιτύχουν τον στόχο της κριτικής συνειδητοποίησης μέσω της γλωσσικής επίγνωσης την οποία αναμφίβολα η Σ.Λ.Γ. καλλιεργεί.

2. Παιδαγωγική προσέγγιση

Η παιδαγωγική προσέγγιση εντάσσεται στο πλαίσιο αρχών της Κριτικής Παιδαγωγικής και ως εκ τούτου δίνει σημασία στις προηγούμενες εμπειρίες του

μαθητή- στον προφορικό λόγο. Η ενδυνάμωση των εκπαιδευομένων δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς οι τελευταίοι να έχουν φωνή και να αξιώνουν να ακούγεται η φωνή τους. Οι προηγούμενες αντιλήψεις τους για την πραγματικότητα είναι η βάση για την εκπαιδευτική διαδικασία. Η συζήτηση, ο διάλογος, που στόχο έχει τη διερεύνηση των θέσεων που ήδη έχουν οι εκπαιδευτικοί και οι εκπαιδευόμενοι, και ο προσδιορισμός του στόχου, είναι διαδικασίες οργανικά δεμένες με την εκπαιδευτική πρακτική, ώστε ο προφορικός λόγος των μαθητών να μη μένει «αγεφύρωτος» με τον λόγο του αναλυτικού προγράμματος και του διδάσκοντος (Giroux 1987: 23). Η άποψη αυτή είναι θεμελιακή σε κάθε εποικοδομιστική-κονστрукτιβιστική θεώρηση (Au 2006: 392-395).

Η παιδαγωγική προσέγγιση του New London Group, των *Πολυγραμματισμών*, αποτελεί μια καλή πρακτική που περιλαμβάνει έναν σαφή βηματισμό, ώστε να υπηρετηθούν οι στόχοι του Κριτικού Γραμματισμού. Η διδακτική πορεία ξεκινά από τα βιώματα και από τους διαθέσιμους οικείους πόρους γραμματισμού (κείμενα) των μαθητών (Situated practice) και συνεχίζει στην ανοικτή διδασκαλία (Overt Instruction), μέσω της οποίας οι μαθητές κατανοούν τα κειμενικά είδη αναλύοντας τα συστατικά τους και τη σχέση τους με τα κοινωνικά συμφραζόμενα (Critical framing), ώστε στη συνέχεια να επιχειρήσουν να αρθρώσουν τον δικό τους λόγο δημιουργώντας τα δικά τους κείμενα μετασχηματίζοντας κείμενα που ανέγνωσαν και πρότερες γλωσσικές εμπειρίες (Transformed Practice) (Cope & Kalantzis 2000· Kalantzis & Cope 2001).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

- Συνειδητοποίηση ατομικών και συλλογικών στάσεων απέναντι στην Τηλεόραση.
- Ενημέρωση σχετικά με τους κινδύνους που υπάρχουν στην άκριτη στάση απέναντι στην Τηλεόραση.

- Επίγνωση προκαταλήψεων και στερεοτυπικών αντιλήψεων σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα.
- Διαμόρφωση υπεύθυνης κριτικής στάσης.

Γνώσεις για τη γλώσσα

- Συνειδητοποίηση της στενής σχέσης γλώσσας και κοινωνίας. Οι μαθητές καλούνται να συνειδητοποιήσουν ότι το κείμενο αποτελεί ένα δυναμικό σύνολο νοημάτων που προσδιορίζεται από το κοινωνικοπολιτιστικό συγκείμενο, αλλά και αυτό, με τη σειρά του, προσδιορίζει την κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα.
- Εξοικείωση με την αναπαραστατική λειτουργία των κειμένων.
- Ικανότητα μετασχηματισμού και παραγωγή κειμένων. Οι μαθητές καλούνται να παραγάγουν κείμενα με τα οποία θα αποτυπώνουν τις δικές τους εμπειρίες σχετικά με την Τηλεόραση.

Γραμματισμοί

Κλασικός γραμματισμός

- Εξοικείωση των μαθητών με τις βασικές δομές της πρότασης (Υποκείμενο – Κατηγορημα).
- Εξάσκηση στην ανάγνωση για κατανόηση κειμένων επιστημονικού λόγου.
- Εξάσκηση στην παραγωγή γραπτών κειμένων που θα ανήκουν σε γνωστά κειμενικά είδη.

Νέοι γραμματισμοί

- Αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών στην αναζήτηση υλικού.
- Εξοικείωση με πολυτροπικά κείμενα της ηλεκτρονικής δημοσιογραφίας.
- Αξιοποίηση ψηφιακών προγραμμάτων για την απεικόνιση της δομής των κειμένων και την καλύτερη κατανόησή τους.

Κριτικός γραμματισμός

- Εξάσκηση μαθητών/μαθητριών στην κοινωνική και επικοινωνιακή κατανόηση των κειμένων.
- Διαμόρφωση κριτικής στάσης απέναντι στην Τηλεόραση.
- Μετασχηματισμός του λόγου των κειμένων από τους μαθητές και παραγωγή κειμένων με τα οποία θα αποτυπώνουν τη δική τους φωνή.

Διδακτικές πρακτικές

Η όλη πορεία της διδασκαλίας ακολούθησε το σχήμα: Κάνω και παρακολουθείς- Κάνω και συμμετέχεις- Κάνεις και συμμετέχω – Κάνεις και παρακολουθώ. Μια μεταβιβαστική αλλά συμμετοχική πρακτική στο πλαίσιο μια εποικοδομητικής διδασκαλίας. Με το σενάριο δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές/τριες:

- Να αναπτύξουν δεξιότητες κριτικού γραμματισμού τόσο σε επίπεδο κατανόησης όσο και σε επίπεδο γραφής.
- Να αξιοποιήσουν την ψηφιακή τεχνολογία.
- Να ανακαλύψουν προσωπικούς τρόπους γραφής.
- Να αλλάξουν στάση (επί το θετικότερο) απέναντι στα δικά τους γραπτά.
- Να συνεργασθούν με τους συμμαθητές τους εντός και εκτός τάξης.
- Να αναπτύξουν ομαδοσυνεργατικές δεξιότητες.
- Να αναστοχασθούν σχετικά με τα τελικά προϊόντα τους.
- Να κρίνουν βάσει κριτηρίων τις δημιουργίες των άλλων ομάδων (ετεροαξιολόγηση).

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Ως αφορμή για τη σύνταξη του σεναρίου λειτούργησε η διαπίστωση ότι η στάση των περισσότερων από τους μαθητές απέναντι στην Τηλεόραση είναι αντιφατική: επισήμως, στην τάξη, οι μαθητές απαξιώνουν την Τηλεόραση ως μέσο μαζικής επικοινωνίας, ενώ στην πράξη φαίνεται να αναλίσκουν πολλές ώρες στην τηλεθέαση.

Οι μαθητές, συχνά, αναπαράγουν τον λόγο των «μεγάλων», χωρίς συναισθηματικά να τον ενστερνίζονται. Αυτό συμβαίνει, κατά τη γνώμη μου, γιατί στον αποτρεπτικό τους λόγο οι ενήλικοι, για την τηλεόραση εν προκειμένω, χρησιμοποιούν ως μέσο πειθούς τη «δαιμονοποίηση», υπερβάλλοντας για τις βλαπτικές επιπτώσεις που έχει η Τηλεόραση στην ψυχική και πνευματική υγεία των νέων. Οι έφηβοι νέοι, όμως, δεν πείθονται και πολλές φορές αντιδρούν με καχυποψία στις απαγορεύσεις των ενηλίκων, όταν αυτές μάλιστα δε στηρίζονται σε συγκεκριμένα επιχειρήματα.

Για να αποφευχθούν άκριτες παραδοχές από την πλευρά των νέων μαθητών, είτε αυτές παραπέμπουν στη «συμμόρφωση» είτε στην «αντίδραση», προβαίνω στη διδακτική πρόταση με το συγκεκριμένο σενάριο, ώστε οι μαθητές αξιοποιώντας τη δύναμη της γλώσσας να συνειδητοποιήσουν ατομικές και συλλογικές στάσεις σχετικά με την Τηλεόραση και να αναστοχασθούν, ώστε να προσδιορίσουν νέες στάσεις ή να επιβεβαιώσουν παλαιότερες.

Το σενάριο εκκινεί και από την ανάγκη μου να δημιουργήσω πειστικές διδακτικές προτάσεις για δική μου χρήση, με τις οποίες να υπηρετούνται οι στόχοι του κριτικού γραμματισμού, φιλοδοξώντας, παράλληλα, να αποτελέσουν θέμα συζήτησης με συναδέλφους εκπαιδευτικούς που έχουν τις ίδιες ανησυχίες.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο συμφωνεί με τις βασικές αρχές και κατευθύνσεις, όπως αυτές διατυπώνονται στο βιβλίο του εκπαιδευτικού της Νεοελληνικής Γλώσσας της Β' Γυμνασίου (ΟΕΔΒ: 7).

Στο βιβλίο του εκπαιδευτικού (ΟΕΔΒ, 2006, *Βιβλ. Εκπ/κου, Β' Γυμ., 7*) αναφέρονται ρητά τα εξής:

«Το βιβλίο της Νεοελληνικής Γλώσσας για την Α' Γυμνασίου ακολουθεί βασικές αρχές της επικοινωνιακής προσέγγισης στη γλωσσική διδασκαλία, οι οποίες εμπλουτίζονται με τις σύγχρονες προτάσεις της Κειμενογλωσσολογίας. Πιο συγκεκριμένα:

1. Κέντρο της γλωσσικής διδασκαλίας είναι το κείμενο με τις πολλές και ποικίλες μορφές του (κειμενικά είδη), τις οποίες συναντά ή θα συναντήσει ο μαθητής στο άμεσο ή ευρύτερο περιβάλλον του. Άρα αναφερόμαστε σε φυσικά αυθεντικά «κείμενα», χωρίς «κακόβουλες»

διακρίσεις σε ανώτερα και κατώτερα κείμενα, σε «κείμενα» τα οποία υπερβαίνουν τα όρια του «παραδοσιακού» γραπτού κειμένου και συναντούν ποικίλες κειμενικές μορφές λόγου και εικόνας.

2. Πεδίο μελέτης και εργασίας είναι η γλώσσα του κειμένου. Κάθε γραμματικό, συντακτικό ή άλλο γλωσσικό φαινόμενο διδάσκεται μέσα από το κείμενο και τις επικοινωνιακές συνισταμένες του (πομπός, δέκτης, επικοινωνιακή περίσταση, διάυλος-μέσο επικοινωνίας κτλ.). Είναι φανερό, λοιπόν, ότι οδηγούμαστε επαγωγικά στη θεωρία μέσα από τη μελέτη των αντίστοιχων φαινομένων στα κείμενα.

3. Στόχος της μελέτης των γλωσσικών στοιχείων δεν είναι η τυποποιημένη-μηχανιστική εκμάθηση γλωσσικών κανόνων, αλλά η κατανόηση των τρόπων με τους οποίους κάθε γλωσσικό φαινόμενο συμβάλλει στην οργάνωση-συγκρότηση του κειμένου.

4. Τελικό ζητούμενο και επιδίωξη η ενεργός συμμετοχή των μαθητών στην προσπάθεια «ανακάλυψης» των δομικών χαρακτηριστικών του κειμένου, ώστε οι ίδιοι να «συνθέσουν» το δικό τους, προφορικό ή γραπτό, λόγο σε συγκεκριμένα πλαίσια (διαπροσωπικά, πολιτισμικά κτλ.) επικοινωνίας.

Η κειμενοκεντρική και επικοινωνιακή προσέγγιση στη διδακτική της Γλώσσας καθίσταται βασικός προσανατολισμός στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας. Επιπλέον, πολλά από τα κείμενα είναι ανθολογημένα σε σχολικά βιβλία.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Ειδικότερα όσον αφορά στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στο συγκεκριμένο σενάριο:

1. Οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνται ως παιδαγωγικό μέσο και αξιοποιούνται για αναζήτηση και ανεύρεση ποικίλου περιεχομένου αυθεντικού γλωσσικού υλικού (Κουτσογιάννης κ.ά. 2011: 18, 43).
2. Οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνται ως μέσα πρακτικής γραμματισμού. Οι μαθητές αρθρώνουν λόγο και εξοικειώνονται με διαφορετικά ηλεκτρονικά περιβάλλοντα παραγωγής λόγου (επεξεργαστής κειμένου) για τη συγγραφή και συμπαραγωγή γραπτού λόγου, καθώς και για την οπτική αποτύπωση της δομής των κειμένων (κλαδικά διαγράμματα- νοητικοί χάρτες).

Κείμενα

1. «Ανταγωνισμός δίχως όρια». 2000. Στο *Νεοελληνική Γλώσσα για το Γυμνάσιο*. Τχ. Β΄ αναθεωρημένη έκδοση. Αθήνα: ΟΕΔΒ. σελ. 46.
2. Κώστας Βούλγαρης. 1999. Ρινοκερίτις!... Στο *Ένας αιώνας χρονογράφημα 1899-επιμ.* Βασιλική Αλμπάνη. Αθήνα: εκδ. Καστανιώτη. σελ. 313. Και στο σχολικό βιβλίο *Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου*. Σελ.100.
3. Karl Popper – John Condry. 1995. *Τηλεόραση, κίνδυνος για τη δημοκρατία*. Αθήνα: εκδ. Νέα Σύνορα – Α.Α. Λιβάνη. σελ. 81-82.
4. [Γελοιογραφία](#).

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Αφόρμηση-Τοποθετημένη πρακτική (2 ώρες)

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, σημαντική διάσταση στην προσέγγιση της Κριτικής Παιδαγωγικής είναι η ενεργοποίηση και αξιοποίηση του προφορικού λόγου των μαθητών. Ο λόγος των κειμένων πρέπει να συναντήσει τον προφορικό λόγο των μαθητών. Γι' αυτό και στην πρώτη ώρα οι μαθητές καλούνται σε μικρές ομάδες αρχικά και στη συνέχεια στην ολομέλεια να διατυπώσουν συνειρμικά στάσεις και συναισθήματα που τους γεννά το άκουσμα της λέξης «τηλεόραση». Με το υλικό των λέξεων-φράσεων, που οι ίδιοι οι μαθητές έχουν καταγράψει, διαμορφώνονται ολοκληρωμένα κείμενα μικρής έκτασης (1-2 παράγραφοι). Η παραγωγή των πρώτων κειμένων μπορεί να αρχίσει στην τάξη και να ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του πρώτου δώρου.

Ανοιχτή διδασκαλία και κριτική πλαισίωση (4 ώρες).

1ο δώρο

Μετά τη συνειδητοποίηση των στάσεων που τηρούν στο θέμα της τηλεόρασης οι ίδιοι οι μαθητές, η διδασκαλία «ανοίγεται» στον κόσμο των κειμένων που μπορούν οι ίδιοι να αναζητήσουν στο Διαδίκτυο και σε άλλες πηγές, όπως το σχολικό βιβλίο,

σχολικά βοηθήματα κ.ά. Βεβαίως, κείμενα προτείνονται και από τον ίδιο τον διδάσκοντα.

Για τις ανάγκες του σεναρίου έχουν επιλεγεί κείμενα από σχολικά βιβλία αλλά και από άλλα δημοσιευμένα κείμενα, σε αποσπασματική μορφή, που έχουν συνήθως μικρή έκταση, ώστε να είναι εύληπτα από τους μαθητές του Γυμνασίου.

Η προσέγγιση είναι απλή και σύντομη:

- α) Γίνεται μεγалоφωνη ανάγνωση από τον διδάσκοντα.
- β) Οι μαθητές διαβάζουν τα κείμενα σιωπηλά.
- γ) Διευκρινίζονται δυσνόητα σημεία.
- δ) Στη συνέχεια οι μαθητές καλούνται σε ομάδες να καταγράψουν τις κύριες έννοιες για τις οποίες γίνεται λόγος στο κείμενο. Τα βήματα της ανάλυσης συνοψίζονται στα παρακάτω τέσσερα ερωτήματα:
 - 1) Ποιος είναι ο δράστης/ες (οι μετέχοντες) σε κάθε παράγραφο του κειμένου;
 - 2) Σε ποιες διαδικασίες εμπλέκονται. Οι μαθητές καταγράφουν δράστες/μετέχοντες και διαδικασίες.
 - 3) Αποτυπώστε σε ένα διάγραμμα τη δομή κάθε παραγράφου.
 - 4) Με ποιον τρόπο αναπαρίσταται η Τηλεόραση ή ο τηλεθεατής, εν προκειμένω, σε κάθε παράγραφο; Οι μαθητές έχοντας απεικονίσει τη δομή του κειμένου μπορούν να καταλήξουν σε τεκμηριωμένα συμπεράσματα.

Α. Παίρνουμε ως πρώτο παράδειγμα το παρακάτω κείμενο:

Κείμενο 1 : «Ανταγωνισμός δίχως όρια». 2000. Στο *Νεοελληνική Γλώσσα για το Γυμνάσιο*. τχ. Β' αναθεωρημένη έκδοση. Αθήνα: ΟΕΔΒ. σελ. 46.

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΔΙΧΩΣ ΟΡΙΑ

Δεκάδες σειρές, η μία μετά την άλλη! Τηλεπαιχνίδια παντός είδους! Ταινίες άφθονες! Θα 'λεγε κανείς ότι η μικρή οθόνη είναι ο παράδεισος της ψυχαγωγίας.

Ωστόσο, αντί του χαμόγελου της ευχαρίστησης και της χαράς, που θα έπρεπε να ανθεί στα χείλη του καλοχορτασμένου τηλεθεατή, μισοπνίγονται ύβρεις και επιφωνήματα εκνευρισμού, καθώς εκείνος επιδίδεται σ' ένα ξέφρενο zapping, καθώς αναζητεί ένα, έστω ένα, πρόγραμμα που να μπορεί να απολαύσει από την αρχή ως το τέλος. Αντί της γλυκιάς ικανοποίησης από την καθημερινή ψυχαγωγία νιώθει εξαγριωμένος από την έλλειψη σεβασμού, την οποία επιδεικνύουν καθημερινώς τα κανάλια, τροποποιώντας κατά πως τα βολεύει τα προγράμματά τους και, το χειρότερο, βομβαρδίζοντάς τον με διαφημίσεις, αφού του αφαιρούν και την παραμικρή δυνατότητα απόλαυσης.

Αντί να απολαμβάνει τους κήπους μιας τηλεοπτικής Εδέμ, ο τηλεθεατής βρίσκεται να βράζει μαζί με τα απορρυπαντικά, τα γαριδάκια και τις νέες μάρκες κέτσαπ, στα καζάνια μιας γυάλινης κόλασης, αιώνια θαρρείς, τιμωρημένος, γιατί δοκίμασε τον απαγορευμένο καρπό του τηλεχειριστηρίου. Έτσι, μοιάζει να πληρώνει την επιθυμία του για αφθονία και ποικιλία, και το μικρό κουτί, που αλλάζει κανάλια, έγινε βόμβα στα χέρια του, καθώς τα κουμπιά του πυροδοτούν εκρήξεις θυμού κάθε σχεδόν φορά που τα πατάει.

Ήταν επόμενο να συμβεί κάτι τέτοιο, καθώς ο τελευταίος που λαμβάνεται υπόψη μέσα στη σύγχυση της μάχης του ανταγωνισμού των καναλιών είναι ο τηλεθεατής. Ο λόγος, άλλωστε, που προγραμματίζονται ομοειδή προγράμματα την ίδια ώρα είναι διότι στόχος του κάθε καναλιού είναι η διεκδίκηση όσο το δυνατόν μεγαλύτερης μερίδας του κοινού, κάθε στιγμή, και όχι να δώσει τη δυνατότητα στο θεατή να επιλέξει από μια ποικιλία θεαμάτων, διότι τότε θα μοιράζονταν τα ποσοστά θεαματικότητας εξίσου μεταξύ των καναλιών. Ακόμη και οι διαφημιστικές ζώνες είναι σχεδόν συγχρονισμένες, έτσι ώστε να μην υπάρχει ελπίδα διαφυγής για τον τηλεθεατή. Άλλωστε για τις διαφημίσεις γίνεται όλη η «φασαρία» του προγραμματισμού.

(Από τον ημερήσιο τύπο, Μάρτιος 1992)

Αφού διαβάσουν το κείμενο οι μαθητές, καλούνται να εντοπίσουν τις κύριες έννοιες, για τις οποίες γίνεται λόγος στο κείμενο, τις έννοιες, δηλαδή, τηλεθεατής και κανάλια.

Στη συνέχεια, καλούνται σε έναν πίνακα να καταγράψουν τους μετέχοντες/δράστες (ουσιαστικά) και τις διαδικασίες ως εξής:

A. Ο Τηλεθεατής

Στα χείλη του καλοχορτασμένου τηλεθεατή	μισοπνίγονται ύβρεις και επιφωνήματα εκνευρισμού ²
Εκείνος (ο τηλεθεατής)	επιδίδεται σ' ένα ξέφρενο zapping
Εννοείται: εκείνος (ο τηλεθεατής)	αναζητεί ένα, έστω ένα, πρόγραμμα που να μπορεί να απολαύσει από την αρχή ως το τέλος
Εννοείται ο τηλεθεατής	νιώθει εξαγριωμένος από την έλλειψη σεβασμού,
Ο τηλεθεατής	βρίσκεται να βράζει μαζί με τα απορρυπαντικά, τα γαριδάκια και τις νέες μάρκες κέτσαπ, στα καζάνια μιας γυάλινης κόλασης
Ο τηλεθεατής	είναι ο τελευταίος που λαμβάνεται υπόψη μέσα στη σύγχυση της μάχης του ανταγωνισμού των καναλιών
Για τον τηλεθεατή	να μην υπάρχει ελπίδα διαφυγής

B. Η τηλεόραση

η μικρή οθόνη	είναι ο παράδεισος της ψυχαγωγίας.
τα κανάλια	επιδεικνύουν καθημερινώς την έλλειψη σεβασμού τροποποιώντας κατά πως τα βολεύει τα προγράμματά τους και, το χειρότερο, βομβαρδίζοντάς τον με διαφημίσεις, αφού του αφαιρούν και την παραμικρή δυνατότητα απόλαυσης.
στόχος του	είναι η διεκδίκηση όσο το δυνατόν μεγαλύτερης μερίδας του κοινού, κάθε

² Εδώ οι μαθητές μπορεί να αναθούν στην κυριολεξία και να γράψουν: «Οι τηλεθεατές μισοπνίγουν βρισιές και επιφωνήματα εκνευρισμού». Στο σημείο αυτό οι μαθητές μπορούν να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της μεταφοράς στον λόγο και να κάνουν ασκήσεις ύφους.

κάθε καναλιού	στιγμή, και όχι να δώσει τη δυνατότητα στο θεατή να επιλέξει από μια ποικιλία θεαμάτων
---------------	--

Επιπλέον, στο σημείο αυτό μπορεί να ζητηθεί από τους μαθητές να επισημανθούν οι διαφορετικοί τρόποι αναπαράστασης της Τηλεόρασης (μικρή οθόνη, κανάλια, παράδεισος της ψυχαγωγίας, κήπος της τηλεοπτικής Εδέμ, γυάλινη κόλαση). Με την παραπάνω καταγραφή οι μαθητές μπορούν να διαπιστώσουν τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους αναπαρίστανται οι μετέχοντες στις διαδικασίες που καταγράφονται στο κείμενο και τι επιτυγχάνεται κάθε φορά. Επίσης, αν και δεν ανήκει στην αναπαραστατική λειτουργία, μπορεί να καταδειχθεί και ως ένας τρόπος κειμενικής συνοχής (κειμενική λειτουργία).

Οι παρατηρήσεις μπορούν να ξεκινήσουν από τις υφολογικές επιλογές του συντάκτη του κειμένου. Για παράδειγμα, ο τηλεθεατής εμφανίζεται στο κείμενο ως ένα ομοιογενές σύνολο με το σχήμα της συνεκδοχής. Οι μαθητές καλούνται να συνειδητοποιήσουν ότι στον προφορικό και γραπτό λόγο επιχειρούνται με διάφορους τρόπους γενικεύσεις, για τις οποίες οι μαθητές ως αναγνώστες πρέπει να είναι ενήμεροι, ώστε να μη χάνουν την αίσθηση ότι όλοι οι τηλεθεατές δεν είναι ίδιοι³. Επίσης, μπορεί να σχολιάσουν την εικόνα με την αντίθεση και τις μεταφορικές χρήσεις του λόγου «Ωστόσο, αντί του χαμόγελου της ευχαρίστησης και της χαράς, ... που να μπορεί να απολαύσει από την αρχή ως το τέλος». Να σχολιάσουν την ειρωνική διάθεση του γράφοντος εις βάρος του τηλεθεατή τον οποίο παρουσιάζει με υπερβολικούς μελοδραματικούς τόνους να βασανίζεται και να παθαίνει από την τηλεόραση.

Ως προς την τηλεόραση οι μαθητές έχουν να παρατηρήσουν τα εξής σχήματα λόγου: α) ειρωνεία (παράδεισος ψυχαγωγίας) και β) συνεκδοχή (μικρή οθόνη, κανάλια) και γ) προσωποποίηση.

³ Για τα σχήματα λόγου και γενικά για την υφολογία βλ. τη σχολική Γραμματική (Χατζησαββίδης & Χατζησαββίδου 2011:179-182)

Στο σχήμα της προσωποποίησης αξίζει να σταθούν περισσότερο οι μαθητές, για να διαπιστώσουν πως η Τηλεόραση παρουσιάζεται ως έμπυχο ον που έχει βούληση και στόχους. Οι μαθητές μπορούν να βρουν κι άλλα παραδείγματα τέτοιων προσωποποιήσεων που δίνουν ανθρώπινες ιδιότητες σε άψυχα αντικείμενα (π.χ. το χρήμα κ.λπ.) αποσιωπώντας και ξεπερνώντας τις ανθρώπινες ευθύνες, ότι δηλαδή η τηλεόραση είναι μέσο στα χέρια και τη βούληση των ανθρώπων.

Τέλος, οι μαθητές καλούνται να κρίνουν πώς αναπαρίσταται συνολικά ο τηλεθεατής και πιθανότατα να αποτυπώσουν τους ρόλους Τηλεόραση – Θύτης και Τηλεθεατής – Θύμα.

Ωστόσο, ο διδάσκων μπορεί να καλέσει τους μαθητές σε βαθύτερη ανάλυση του κειμένου και να αναζητήσουν τον ηθικό αυτουργό αυτής της αδιέξοδης κατάστασης. Να ανακαλύψουν τον τελευταίο μετέχοντα στην όλη διαδικασία, τη Διαφήμιση. Στο σημείο αυτό μπορεί να γίνει μια καλή συζήτηση για τα ορατά και νοητά σημεία ενός φαινομένου. Είναι σημαντικό για τους μαθητές να αντιληφθούν πως αυτό που βλέπεις και παρατηρείς μπορεί να σε αποπροσανατολίσει, αν δεν αναλογισθείς τους παράγοντες που διαμορφώνουν το φαινόμενο. Ως συνέχεια, λοιπόν, της αναζήτησης οι μαθητές καλούνται να συνεχίσουν το κείμενο παρουσιάζοντας αυτή τη φορά τον ηθικό αυτουργό.

Με την παραπάνω προσέγγιση οι μαθητές καταλήγουν στα πρώτα συμπεράσματά τους τα οποία καλό είναι να καταγράψουν για να μπορούν να τα αξιοποιήσουν στη συνέχεια.

Η ανάλυση του πρώτου κειμένου μπορεί να διαρκέσει μία ή δύο ώρες. Η διάρκεια εξαρτάται από την ετοιμότητα και την εξοικείωση των μαθητών σε κριτικές προσεγγίσεις κειμένων. Σε οποιαδήποτε περίπτωση σκόπιμο είναι να αναλυθεί και δεύτερο κείμενο, κοινό για όλες τις ομάδες. Η ανάλυση διαφορετικών κειμένων με μεθοδολογίες που δεν είναι οικείες δε συμβάλλει στη διαμόρφωση αναγνωστικής κοινότητας.

Για να εξοικειωθούν οι μαθητές με τις ποικίλες αναπαραστάσεις της τηλεόρασης μπορεί να αξιοποιηθεί το χρονογράφημα του Κ. Βούλγαρη «Ρινοκερίτις!...». που υπάρχει στο σχολικό τους βιβλίο.

Κείμενο 2: Κώστας Βούλγαρης. 1999. Ρινοκερίτις!... Στο Ένας αιώνας χρονογράφημα 1899-επιμ. Βασιλική Αλμπάνη. Αθήνα: εκδ. Καστανιώτη. σελ. 313. Και στο σχολικό βιβλίο Νεοελληνική Γλώσσα Β' Γυμνασίου. Σελ.100.

Ρινοκερίτις!...

Εάν ο Ιονέσκο στο θέατρο του «παραλόγου» έγραψε τον Ρινόκερο, εμείς στην Ελλάδα –στη σύγχρονη Ελλάδα– παίζουμε το έργο στ' αλήθεια.

Γιατί, πράγματι, έχουμε κατακτήσει μια χώρα γεμάτη από ρινόκερους. Από παχύδερμα που δεν ενοχλούνται από τίποτα, που δεν ενδιαφέρονται για τίποτα και που ζουν μόνον για την τροφή τους. Το τραγικό δε είναι ότι κάθε μέρα βλέπουμε γύρω μας τους ρινόκερους να πληθαίνουν και κάθε μέρα βλέπουμε τους ανθρώπους μας να γίνονται και αυτοί ρινόκεροι. Με μια μόνον διαφορά: στην ταχύτητα μεταμορφώσεώς τους. Γιατί άλλοι γίνονται ρινόκεροι σε λίγες μέρες και άλλοι χρειάζονται μερικά χρόνια για να μεταμορφωθούν στα παχύδερμα αυτά.

Η ρινοκερίτις αυτή –γιατί για ασθένεια πρόκειται– είναι επιδημική και μεταδίδεται από... τα «μίντια». Τα οποία έχουν κατορθώσει να δημιουργήσουν το κατάλληλο «περιβάλλον», ώστε όχι μόνον να αναπτύσσονται τα μικρόβια της ρινοκερίτιδος, αλλά και –που είναι και το τραγικότερο– να μεταδίδονται και να διαχέονται σε όλη τη χώρα. Και ενώ στα παλιά χρόνια είχαν τα λοιμοκαθαρτήρια και την «καραντίνα», σήμερα δεν υπάρχει μέρος για να «κρυφτεί» κανείς και να γλυτώσει. Γιατί τα «μίντια» –και προ παντός τα ηλεκτρονικά– περνάνε κάθε προστατευτικό φράγμα, κάθε τείχος και μεταφέρουν τον «ιό της ρινοκερίτιδος» παντού.

[...] Και φυσικά τα «μίντια» σκορπάνε αφειδώς μεγάλες δόσεις του «ιού». «Σίριαλ» – οι γνωστές «σαπουνόπερες»–, «talk shows», αγχωτικές ειδήσεις, καταστροφολογίες, σεξ σε όλες τις μορφές (ήπιο ή σκληρό), τηλεπαιχνίδια, «αθλητικές συναντήσεις», δημιουργούν το κατάλληλο περιβάλλον μέσα στο οποίο ο «ιός» αναπτύσσεται και μεταδίδεται, ενώ και ο οργανισμός των ανθρώπων εξασθενεί και γίνεται ευκολότερα

ευάλωτος. Έτσι ο απλός πολίτης ζει συνεχώς σε ένα κλίμα αγωνίας, άγχους, αβεβαιότητας, βλέποντας γύρω του έναν κόσμο που του δημιουργούν τα «μίντια». Έναν κόσμο φανταστικό, που είτε τον καλεί όπως η Κίρκη για να τον μεταβάλει σε χοίρο, είτε τον απωθεί και τον φοβίζεται. Και στις δύο όμως περιπτώσεις τον αναγκάζει να στραφεί προς τον εαυτό του. Όχι, βέβαια, για να ενδοσκοπηθεί, αλλά για να «κουρνιασει». [...]

Πώς αντιμετωπίζεται, όμως, η ρινοκερίτις αυτή; Το πρόβλημα είναι όχι μόνον δύσκολο αλλά και άλυτο. Πώς θα μπορέσουμε δηλαδή να ξαναμεταμορφώσουμε τους ρινόκερους σε «ανθρώπους»; [...]

Στη ζοφερή αυτή προοπτική ένα μόνο μένει σε όσους δεν έχουν ακόμα προσβληθεί από τη «ρινοκερίτιδα». Να φωνάξουν και αυτοί όπως ο Μπεραντζέ: «Όχι, δεν θα συνθηκολογήσω! ΔΕΝ ΘΑ ΓΙΝΩ ΣΑΝ ΚΙ ΕΣΑΣ!»

(Διατηρείται η ορθογραφία του συγγραφέα) Κώστας Βούλγαρης, στο Ένας αιώνας χρονογράφημα 1899-1999, επιμ. Βασιλική Αλμπάνη, εκδ. Καστανιώτη, 1999

Εφόσον το θέμα μας είναι οι αναπαραστάσεις της τηλεόρασης, μπορούμε να επιμείνουμε στις παραγράφους 3 και 4 του κειμένου, όπου γίνεται αναφορά στα «μίντια», μεταξύ αυτών και στην τηλεόραση.

Οι μαθητές συμπληρώνουν τον πίνακα ως εξής:

Τα «μίντια»	έχουν διαμορφώσει το περιβάλλον	ώστε όχι μόνο να αναπτύσσονται τα μικρόβια της ρινοκερίτιδας...αλλά και να μεταδίδονται...
Τα «μίντια»	σκορπάνε μεγάλες δόσεις του ιού	
Τα «μίντια»	δημιουργούν έναν κόσμο φανταστικό, που είτε τον καλεί όπως η <u>Κίρκη</u> για να τον μεταβάλει σε χοίρο, είτε τον απωθεί και τον φοβίζεται	
Εννοείται «τα μίντια»	... τον αναγκάζει να στραφεί προς τον εαυτό του ...	για να «κουρνιασει».

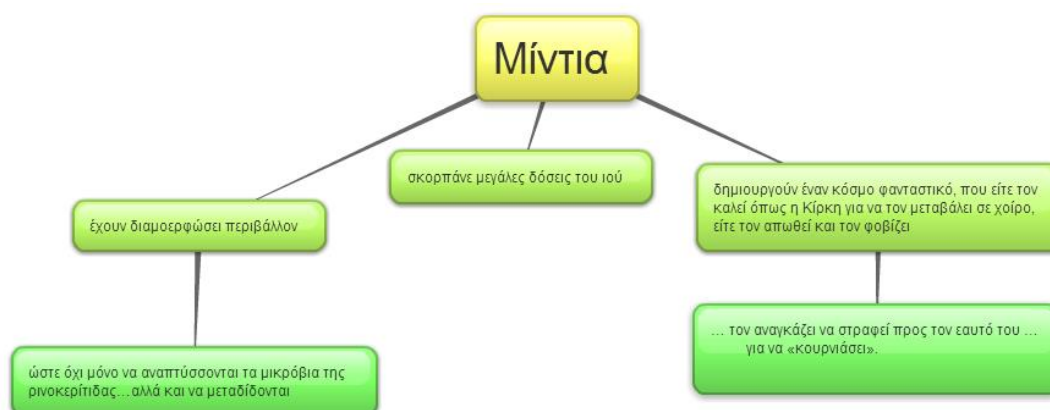

Οι μαθητές καλούνται να συνειδητοποιήσουν ότι τα «μίντια» πάλι αναπαρίστανται ως ένας ενιαίος οργανισμός με βούληση που αυτή τη φορά δεν βλάπτουν άμεσα τα ίδια τους τηλεθεατές αλλά ως «μέσα» με αυτά που προβάλλουν δημιουργούν προϋποθέσεις για την απομόνωση των τηλεθεατών. Η εντύπωση που σχηματίζεται είναι ότι η τηλεόραση είναι ένα «μιαρό», «ιοβόλο» μέσο, επικίνδυνο για το τηλεοπτικό κοινό. Το κοινό, και πάλι, παρουσιάζεται ως ένας παθητικός αποδέκτης που χειραγωγείται από τα «μίντια».

Ως σχήματα λόγου, που δίνουν δραματική ένταση, μπορούν να σχολιαστούν στο συγκεκριμένο κείμενο η μεταφορά της «ρινοκερίτιδας» και η παρομοίωση των «μίντια» με την Κίρκη και των τηλεθεατών με του συντρόφους του Οδυσσέα. Εδώ μπορεί να γίνει αναφορά στη διακειμενική λειτουργία με την οποία ο συντάκτης του άρθρου δανειζεται παραστάσεις από άλλα κείμενα για να εκφράσει τη δική του οπτική στο θέμα.

Εκτός των άλλων, το κείμενο δίνει τον τρόπο με τον οποίο τα «μίντια»/η τηλεόραση αποξενώνουν τον τηλεθεατή από το κοινωνικό του περιβάλλον και εδώ αξίζει κανείς να σταθεί, γιατί αποκαλύπτεται ένας από τους κύριους τρόπους χειραγώγησης του κοινού, για τον οποίο καλό είναι οι μαθητές να είναι ενήμεροι.

Ως εναλλακτικός τρόπος για την απεικόνιση των σημασιών του κειμένου με τη λογική που αναπτύχθηκε παραπάνω, μπορούν να αξιοποιηθούν προγράμματα, όπως το bubble.us και να υπάρχουν αποτελέσματα όπως παρακάτω:

2ο δίωρο

Οι μαθητές στο δεύτερο δίωρο καλούνται, περισσότερο αυτονομημένοι, να αναλύσουν αλλά δύο κείμενα, το ένα γλωσσικό και το άλλα εικονιστικό.

Κείμενο 3: Απόσπασμα από Karl Popper – John Condry. 1995. *Τηλεόραση, κίνδυνος για τη δημοκρατία*. Αθήνα: εκδ. Νέα Σύνορα – Α.Α. Λιβάνη. σελ. 81-82.

Τηλεόραση, κίνδυνος για τη δημοκρατία

Η τηλεόραση επηρεάζει τις πεποιθήσεις, τις αξίες και τις συμπεριφορές των τηλεθεατών, δεν τους επηρεάζει όλους, όμως, με τον ίδιο τρόπο. Η επιρροή της ποικίλλει ανάλογα με το χρόνο που οι άνθρωποι περνούν μπροστά στην οθόνη και ανάλογα με το περιεχόμενο των εκπομπών. Εξάλλου, το επίπεδο μόρφωσης του τηλεθεατή, το κοινωνικό περιβάλλον του -και ιδιαίτερα η οικογένεια- είναι παράγοντες που καθορίζουν σε πολύ σημαντικό βαθμό την επιρροή που ασκεί η τηλεόραση. Εξαιτίας του γεγονότος ότι οι οικογένειες σπάνια ενδιαφέρονται να επέμβουν, καθώς και του ότι το σχολείο παραμένει εξίσου αδιάφορο για την τηλεόραση, τα παιδιά δεν μπορούν να υπολογίζουν παρά μόνο στους εαυτούς τους για να δώσουν ένα νόημα σε όσα τούς παρουσιάζει αυτό το μέσο επικοινωνίας.

Αν η τηλεόραση ασκεί μία τέτοια επιρροή στους νέους, είναι ακριβώς επειδή οι υπόλοιποι θεσμοί που ασχολιούνται με τα παιδιά λειτουργούν τόσο άσχημα σήμερα. Σε άλλες εποχές, σε άλλα μέρη, η τηλεόραση θα μπορούσε να είχε διαφορετικά αποτελέσματα. Φαίνομαι ρομαντικός, όταν σκέφτομαι ότι, στη διάρκεια των προηγούμενων αιώνων, οι μύθοι και τα παραμύθια κατείχαν σημαντική θέση στη ζωή των παιδιών και ότι, αν και δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τότε, τα διάβαζαν στα μικρότερα παιδιά και ενθάρρυναν τα μεγαλύτερα σε αυτή τη δραστηριότητα; Σήμερα, σε πολλές οικογένειες, η τηλεόραση έχει αντικαταστήσει τα παραμύθια με σύγχρονες ιστορίες, ομοιογενείς, λιγότερο, όμως, αρμονικές. Ο χρόνος που περνούν τα παιδιά βλέποντας τηλεόραση τ' απομακρύνει από το διάβασμα, «η ικανότητά τους να διαβάζουν είναι πολύ λίγο ανεπτυγμένη». Εξάλλου, δε δίνεται πια μεγάλη σημασία σε αυτή τη δραστηριότητα. Τα παιδιά παραδίδονται στα χέρια μιας άπιστης υπηρέτριας, η

οποία το μόνο που τους προσφέρει είναι «ασυνάρτητες ιστορίες, όπου δρουν ανακόλουθα πρόσωπα».

Από πολλές απόψεις, ξαναβρίσκουμε στην τηλεόραση πολλά από τα προβλήματα του σχολείου. Το τελευταίο δεν ενδιαφέρεται πια για την τελειότητα και η τηλεόραση δεν καλλιεργεί περισσότερο την τέχνη αυτή. Η περιέργεια των ανθρώπων προκαλείται ολοένα και λιγότερο και δεν τους ζητιέται πια να συμμετέχουν - να, τουλάχιστον, ένα σημείο στο οποίο το σχολείο και η τηλεόραση φαίνεται ότι συμφωνούν. Δε γίνεται πια λόγος για «εκπαίδευση» αλλά για «εξάσκηση». Ποιος αναλαμβάνει την ευθύνη να μεταδώσει τις ηθικές αξίες στα παιδιά; Το σχολείο; Η οικογένεια; Η τηλεόραση, πάντως, σίγουρα ναι. Οι αξίες, όμως, που μεταδίδει είναι αυτές που θέλουμε να υιοθετήσουν τα παιδιά μας;

1) Ποιος είναι ο δράστης/ες (οι μετέχοντες) σε κάθε παράγραφο του κειμένου και 2) σε ποιες διαδικασίες εμπλέκονται;

(Οι μαθητές καταγράφουν δράστες/μετέχοντες και διαδικασίες).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αναλογία στη δεύτερη παράγραφο, σύμφωνα με την οποία η τηλεόραση παρουσιάζεται ως άπιστη υπηρέτρια που προσφέρει «ασυνάρτητες ιστορίες, όπου δρουν ανακόλουθα πρόσωπα».

Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει ο ρόλος της οικογένειας και του σχολείου.

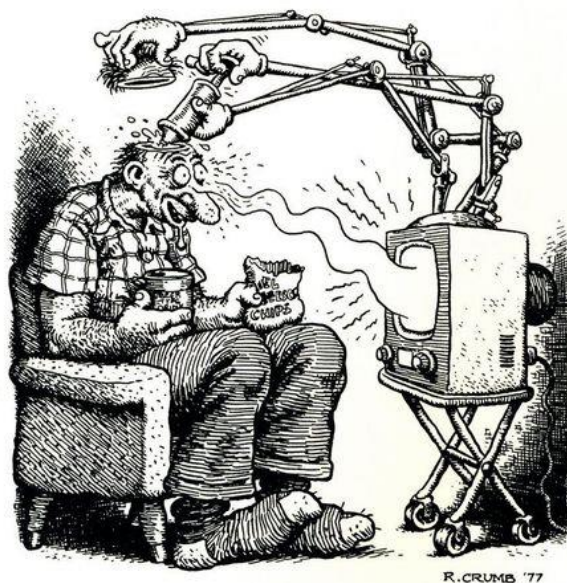
3) Αποτυπώστε σε ένα κλαδικό διάγραμμα/νοητικό χάρτη τη δομή κάθε παραγράφου. (Αυτό μπορεί να γίνει με πρόχειρα γραφήματα στο χαρτί ή στον υπολογιστή.)

4) Με ποιον τρόπο αναπαρίσταται η τηλεόραση και ο τηλεθεατής σε κάθε παράγραφο;

Συμπερασματικά, αναπαρίσταται η Τηλεόραση ως ακατάλληλη παραμάνα που με την αδιαφορία της οικογένειας και του σχολείου, παρέχει κακές υπηρεσίες στους μικρούς τηλεθεατές.

Μετασχηματιστική πρακτική.

Κείμενο 4

Στη συνέχεια δίνεται μια γελοιογραφία (κείμενο 4), χωρίς λόγια, και καλούνται να γράψουν το δικό τους κείμενο και η γελοιογραφία να συνοδεύει το κείμενό τους.

Τίτλος του άρθρου μπορεί να είναι: «Αχ! Αυτή η τηλεόραση...».

Στην πρώτη παράγραφο να δίνονται οι συνήθεις αναπαραστάσεις για την τηλεόραση, όπως στην γελοιογραφία, και στη συνέχεια, να παρατίθεται η δική τους άποψη για την τηλεόραση.

Στόχος της άσκησης είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τις συλλογικές αναπαραστάσεις για την τηλεόραση και να αντιπαραθέσουν τη δική τους άποψη. Οι μαθητές είναι ελεύθεροι να επιλέξουν αν θα διαφοροποιηθούν ή αν θα υποστηρίξουν αντίθετη άποψη ή αν θα συμφωνήσουν και θα υποστηρίξουν την άποψη που εκφράζει η γελοιογραφία.

Η εργασία μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ομαδικών προσεγγίσεων ή μπορεί ακόμα να αποτελεί αντικείμενο ατομικής εργασίας μέσα στην τάξη.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΓΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟ 1, 2 ΚΑΙ 3.

- 1) Ποιος είναι ο δράστης/ες (οι μετέχοντες) σε κάθε παράγραφο του κειμένου;
- 2) Σε ποιες διαδικασίες εμπλέκονται. Οι μαθητές καταγράφουν δράστες/μετέχοντες και διαδικασίες.
- 3) Αποτυπώστε σε ένα κλαδικό διάγραμμα/νοητικό χάρτη τη δομή κάθε παραγράφου.
- 4) Με ποιον τρόπο αναπαρίσταται η τηλεόραση και με ποιον ο τηλεθεατής σε κάθε παράγραφο;
- 5) Σκέψαι, γενικότερα συμπεράσματα για τη σχέση τηλεόρασης – τηλεθεατή.

Β. ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΕ ΟΜΑΔΕΣ Ή ΑΤΟΜΙΚΑ ΓΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Αφού παρατηρήσετε προσεκτικά τη γελοιογραφία, να συντάξετε άρθρο ακολουθώντας την παρακάτω δομή:

Τίτλος άρθρου: «**Αχ! Αυτή η τηλεόραση...**»

Στην 1η παράγραφο παρουσιάζεις την άποψη που αναπαράγουν τα κείμενα που διαβάσατε. (π.χ. Πολλοί υποστηρίζουν πως η τηλεόραση...)

Στη 2η παράγραφο εκφράζεις τη δική σου άποψη για το θέμα. Η άποψή σου μπορεί να είναι:

- α) αντίθετη (π.χ. Ωστόσο, κατά τη γνώμη μου...)
- β) κάπως διαφορετική (π.χ. Σύμφωνα με τη δική μου εμπειρία τα πράγματα είναι κάπως διαφορετικά...)
- γ) ίδια αλλά περισσότερο ή λιγότερη έντονη (π.χ. Το πρόβλημα νομίζω ότι είναι πολύ χειρότερο...) και
- δ) άλλη.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Σε μια άλλη εκδοχή του σεναρίου θα μπορούσε να συνδυαστεί η προσέγγιση της αναπαραστατικής λειτουργίας του κειμένου με την κειμενική και τη διαπροσωπική. Οι μαθητές θα μπορούσαν να ανιχνεύσουν την αντίστροφη πορεία, πώς, δηλαδή, ο τρόπος (mode), τα κοινωνικά προσδιορισμένα κειμενικά είδη υπαγορεύουν τον τρόπο οργάνωσης της πληροφορίας και επηρεάζουν ή διαμορφώνουν και τις σημασίες. Αυτό, όμως, ίσως αποτελεί αντικείμενο άλλου διδακτικού σεναρίου.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση στο πρώτο της μέρος, στην ανάλυση και κατανόηση των κειμένων, με την καθοδήγηση του διδάσκοντος δεν αναμένεται να παρέχει δυσκολίες. Η μόνη δυσκολία είναι η έλλειψη εξοικείωσης διδασκόντων και διδασκομένων σε τέτοιου είδους προσεγγίσεις της διδασκαλίας της γλώσσας.

Η άσκηση του μετασχηματισμού δίνει την εντύπωση ότι έχει πολλούς περιορισμούς και ίσως να δεσμεύει τη φαντασία των μαθητών. Στο σημείο αυτό ο διδάσκων μπορεί να είναι ευέλικτος. Οι δεδομένες δομές, οι στερεοτυπικές φράσεις στην αρχή των παραγράφων βοηθούν μαθητές που έχουν περιορισμένες δυνατότητες επιλογών. Αν κάποιοι μαθητές θέλουν να αποδεσμευθούν από περιορισμούς, μπορεί ο διδάσκων να είναι επιτρεπτικός.

Γενικότερα, με το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο επιχειρείται να αξιοποιηθεί η εντός συμφραζομένων προσέγγιση των κειμένων με την αξιοποίηση της Σ.Α.Γ. του M.A.K. Halliday. Οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να ανιχνεύσουν τους γλωσσικούς τρόπους με τους οποίους αναπαρίσταται η κοινωνική πραγματικότητα σύμφωνα με την οπτική γωνία του συντάκτη του κειμένου.

Τέλος, με το συγκεκριμένο σενάριο οι τέσσερις γωνίες του ρόμβου, γνώσεις για τον κόσμο, γνώσεις για τη γλώσσα, γραμματισμοί και διδακτικές πρακτικές δεν μένουν ασύνδετες αλλά αξιοποιούνται σε ικανό βαθμό. (Κουτσογιάννης 2012: 7).

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Au, K. 2006³. "Multicultural Factors and the Effective Instruction of Students of Diverse Backgrounds". Στο Farstrup, A.E. & Samuels, S.J. (eds). *What Research Haw to Say About Reding Instruction*. Newark, Delaware: IRA, 392-413.
- Barton, D. 1994. *Literacy. An Introduction to the Ecology of Written Language*. Oxford UK/Cambrdge USA: Blackwell.
- Cope, B. & M. Kalantzis (eds) (2000). *Multiliteracies. Literacy Learning and the Design of Social Futures*. London/New York: Routledge.
- Giroux, H. A. 1987. "Introduction: Literacy and the Pedagogy of Political Empowerment". Στο Freire, P. & D. Macedo. *Literacy: Reading the Word and the World*. London: RKP, 1-28.
- Halliday, M.A.K. 1999. «Γλώσσα και η αναμόρφωση της ανθρώπινης εμπειρίας». *Γλωσσικός υπολογιστής*. Τχ.1. (Προσαρμογή στα ελληνικά: Χριστίνα Λύκου). <http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/default.htm>. (ημ.πρόσβασης 30-06-2014)
- Kalantzis, M. & B. Cope. 2001. Πολυγραμματισμοί. Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα: 214-216. http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e2/index.html [30.06.2014]
- Κουτσογιάννης, Δ. 2012. Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης. Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32ης συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.
- Λύκου, Χ. 2000. «Η συστημική λειτουργική γραμματική του Μ.Α.Κ. Halliday». *Γλωσσικός Υπολογιστής*. Τχ.2. <http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/default.htm>. (ημ.πρόσβασης 30-06-2014).

Χατζησαββίδης, Σ. & Α. Χατζησαββίδου. 2011. *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α', Β', Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.